

„ZODPOVÍDAJÍ ZA CELKOVOU PÉČI O BEZVADNÝ STAV TĚLA S. K.G.“: PŘEDÁNÍ BALZAMOVANÉHO TĚLA KLEMENTA GOTTWALDA ČESKOSLOVENSKÝM ODBORNÍKŮM¹

LUDĚK VACÍN, Freie Universität, Berlín

Abstract: “They Are Responsible for the Overall Care for the Flawless State of Comrade KG’s Body”: The Handover of Klement Gottwald’s Embalmed Body to Czechoslovak Specialists.

This paper deals with the handover of Klement Gottwald’s preserved cadaver from Soviet to Czechoslovak hands in February 1955. It shows how the issue of long-term care for the corpse was handled by several departments of the Party and state administration during 1954 and early 1955, offers brief CVs of the Czechoslovak physicians in charge of the body’s conservation, and provides an edition of two key documents related to the assignment of Gottwald’s body to them.

It thereby contributes to the study of the early history of Communist mausolea and further dispels popular rumours about the allegedly improper embalming and subsequent decay of Gottwald’s body.

Keywords: Mausoleum of Klement Gottwald – Embalming of Leaders – Soviet Embalmers – Gottwald Mausoleum Physicians – History of Science – Pathology – Biochemistry – Prague National Memorial – Stalinist Czechoslovakia – Leader Cult

Symbolicky ve dnech sedmého výročí „únorových událostí“ proběhlo na nejvyšší vládní a diplomatické úrovni předání dokumentace k balzamací a ošetřování těla K. Gottwalda z rukou sovětských odborníků skupině československých lékařů.² Tím byl formálně ukončen proces převedení pravidelné, každodenní péče o vystavené tělo zdejšího komunistického vůdce na domácí specialisty, kteří jsou v písemných pramenech poprvé zmíněni 10. 2. 1955. Podrobnosti předání obsahují dva zcela rozdílné, avšak přímo na sebe navazující dokumenty, které na následujících stránkách uvádíme spolu s medailonky lékařů a v kontextu událostí několika předcházejících měsíců.

V únoru 1955 mělo mauzoleum za sebou již více než rok provozu.³ Navzdory dlouhodobým potížím s osvětlením

sarkofágu a nutné rekonstrukci elektroinstalace, úpravám v laboratoři i „smuteční síni“ a doplňování některých technických zařízení,⁴ plnilo svou funkci symbolu konsolidace a trvalosti režimu. Vždyť jen za necelé dva měsíce od otevření v prosinci 1953 do konce ledna 1954 překročilo práh „smuteční síně“ 100 000 občanů,⁵ kteří si tak měli uvědomit, že soudruh Gottwald, zde, v mauzoleu, jakoby spící, žije v lidu, v jeho snahách a úspěších.⁶

Do konce října 1954 zhlédlo Gottwaldovo nabalzamované tělo 390 716 návštěvníků, delegace ze závodů, škol a JZD, 54 delegací Národní fronty, 17 vládních delegací a 125 delegací ze zahraničí,⁷ včetně sovětské mocenské elity, která do ČSR zavítala v čele s prvním tajemníkem ÚV KSSS

¹ Velký dík patří již zaslulému prof. MUDr. Jiřímu Křečkovi, DrSc. za rozhovor a e-mailovou komunikaci s Janem Frišhensem, z nichž jsem mohl čerpat, a za možnost ofotografovat otisk pečeti, jímž prof. Křeček zapečetil laboratoř a trezor s dokumentací. Jsem zavázán i PhDr. Aleně Noskové ze 4. oddělení *Národního archivu* a všem pracovníkům badatelný na Chodovci, Romanu Elnerovi z *Archivu Univerzity Karlovy*, doc. PhDr. Ludmile Hlaváčkové, CSc. z *Ústavu dějin lékařství a cizích jazyků 1. LF UK* a Janu Boháčkovi z *Masarykova ústavu a Archivu AV ČR*. Za poskytnutí fotografie prof. Vaněčka vděčím jeho dceři, paní Tamaře Smetanové.

² Lépe řečeno českých. Lze rovněž považovat za symbolické, že ani mezi lékaři, ani mezi příslušníky odboru pro ochranu mauzolea nebyl kromě člena odd. vnitřní ochrany Ladislava Citterberga žádný jiný Slovák. Vzhledem k jednoznačně českým konotacím uložení Gottwaldova těla na Vítkově a silnému náboženskému přesvědčení valné části slovenského obyvatelstva, nebylo výraznější zapojení Slováků v mauzoleu zřejmě ani představitelné, ani žádoucí.

³ Oficiálně otevřeno 5. 12. 1953 za účasti stranických a vládních špiček, zástupce velvyslanectví SSSR a členů diplomatických misí ostatních států sovětského bloku. Veřejnosti zpřístupněno následujícího dne. Viz *Zpráva o otevření Mauzolea Klementa Gottwalda*, *Rudé právo* 34/339, 6. 12. 1953, s. 1.

⁴ *Národní archiv* (dále jen *NA*), fond (dále jen *f.*) Archiv ÚV KSČ, Politický sekretariát 1951–1954, svazek (dále jen *sv.*) 82B, archivní jednotka (dále jen *a. j.*) 210, bod (dále jen *b.*) 9, Zpráva o některých otázkách provozu Mauzolea Klementa Gottwalda, 14. 4. 1954; *NA*, f. Archiv ÚV KSČ, Politické byro 1954–1962 (dále jen *02/2*), *sv.* 13, *a. j.* 19, *b.* 12: Provedení dodatečných úprav v Mauzoleu Klementa Gottwalda a doplnění Mauzolea potřebným zařízením, 6. 9. 1954.

⁵ ČTK, *Sto tisíc občanů v Mauzoleu Klementa Gottwalda*, *Rudé právo* 34/27, 28. 1. 1954, s. 3.

⁶ I. LAŽANSKÁ, *V Mauzoleu Klementa Gottwalda*, *Rudé právo* 34/344, 11. 12. 1953, s. 1.

⁷ *NA*, f. Archiv ÚV KSČ, Sekretariát 1954–1962, *sv.* 58, *a. j.* 32, *b.* 8, Změna návštěvních hodin v Mauzoleu Klementa Gottwalda a zpráva o návštěvách, 15. 11. 1954; ČTK, *Změna doby návštěv v Mauzoleu Klementa Gottwalda*, *Rudé právo* 35/331, 30. 11. 1954, s. 2. *Srov. NA*, f. Archiv ÚV KSČ, Organizační sekretariát 1947–1954, *sv.* 60, *a. j.* 272, *b.* 6, Změna návštěvních hodin v Mauzoleu Klementa Gottwalda a zrušení vstupenek do Mauzolea, 7. 4. 1954; ČTK, *Návštěvy mauzolea Klementa Gottwalda*, *Rudé právo* 34/112, 24. 4. 1954, s. 2. Oba archivní dokumenty ukazují, že stranické vedení považovalo návštěvnost mauzolea za nedostatečnou a úpravami otevíracích hodin i zrušením vstupenek se jí snažilo zvýšit. Nicméně změna návštěvních hodin mohla souviset i s blíže neurčenými technickými důvody. Viz *Archiv bezpečnostních složek* (dále jen *ABS*), f. Vyříděné spisy sekretariátu ministra vnitra 1954–1960 (dále jen 319), signatura (dále jen sig.) 319–9–20, Mauzoleum Kl. Gottwalda, zabezpečení orgány MV – zřízení, usnesení ÚV KSČ, rozsah prací a pod.: Ministerstvo zdravotnictví SSSR – Protokoly balzamování těla Klementa Gottwalda 30. 11. 1953–8. 2. 1955 (rusky) (dále jen Protokoly), 6. 2. 1954, s. 21–22: 5. února proběhl rozhovor s docentem B. N. Uskovem. Bylo dohodnuto změnit návštěvní hodiny Mauzolea. Rozhodující slovo tedy měli v každém případě sovětské lékaři.

Nikitou Sergejevičem Chruščovem u příležitosti X. sjezdu KSČ a mauzoleum navštívila 10. 6. 1954.⁸

Na péči o Gottwaldovo tělo se od poloviny března 1953 až do jeho předání domácím lékařům o dva roky později podílela celá řada sovětských specialistů.⁹ Otázka jak v budoucnu zajistit dlouhodobou péči o balzamované tělo se začala řešit počátkem roku 1954 na mezinárodním oddělení ÚV KSČ v souvislosti s prodloužením pobytu J. A. Romakova a I. S. Kuzněcova, z nichž každý strávil v pražském mauzoleu celkem více než rok. Pobyt obou balzamovačů i kratší návštěvy jejich kolegů a nadřízených dosud zařizovalo ministerstvo vnitra a nezdá se, že by se o ně jiné orgány KSČ či vlády zajímaly,¹⁰ dokud se do věci nevložil ministr národní obrany Alexej Čepička. Právě on dal k jejímu řešení podnět údajně z pověření politického sekretariátu. Zřejmě nepříliš informovaný Čepička se i po vyjmutí mau-

Obr. 1: Pionýři z domova i ciziny pokládají věnec v předsádku „smuteční síně“ Gottwaldova mauzolea 24. 4. 1954. Zdroj: ČTK/Rublič Jirí.

zolea ze své pravomoci a jeho předání ministerstvu vnitra na podzim předchozího roku očividně snažil do jeho provozu zasahovat.

Svědčí o tom korespondence vedoucí mezinárodního oddělení ÚV KSČ Anny Baramové s ministerstvem zahraničních věcí, založená na Čepičkově iniciativě a informacích o pobytu Romakova a Kuzněcova od náčelníka VIII. správy MV Karla Klímy, jenž však nejevil valnou ochotu dělit se o tuto sféru svého vlivu s jinými činiteli mocenského aparátu.¹¹

Nicméně záležitost již byla otevřena a podle dochovaných dopisů se nabízely dvě alternativy, a to buď přesvědčit vládu SSSR, aby povolila dvěma specialistům trvalý pobyt v ČSR, což upřednostňoval Čepička, nebo aby svěřila tajemství postupu balzamacce a běžné péče o Gottwaldovo tělo československé vládě, potažmo domácím odborníkům. Praha nejprve prostřednictvím velvyslanectví SSSR požádala o prodloužení pobytu J. A. Romakova, čemuž bylo vyhověno jen částečně až koncem června.¹² I. S. Kuzněcov měl pobyt povolen na rok od 2. 1. 1954.¹³ Mezitím se dále hledalo konečné řešení situace. V den zahájení X. sjezdu KSČ, 11. 6. 1954, vláda ČSR oficiálně požádala vládu SSSR o povolení trvalého pobytu dvou sovětských lékařů v pražském mauzoleu.¹⁴

Sovětská strana žádosti nevyhověla, nýbrž rozhodla se svěřit péči o Gottwaldovo tělo do rukou domácích specialistů. Není známo, jak dlouho Moskvě rozhodování trvalo. Pražské mauzoleum však zjevně nebylo ve středu jejího zájmu, neboť písemné vyjádření vlády SSSR o předání péče v archívech chybí a návrh příslušného usnesení politbyra ÚV KSČ je datován až 18. 3. 1955.¹⁵ Podle níže uvedených dokumentů byli patolog Rudolf Vaněček, fyziolog Jiří Křeček a neurolog Josef Vymazal pro práci v mauzoleu vybráni nejpozději začátkem února 1955, zhruba osm měsíců od žádosti československé vlády o trvalé řešení.

J. Křeček k tomu dodává, že trojice československých lékařů se se Sověty seznámila (patrně již v lednu 1955) v laboratoři vily Pod kaštaný 24 v Praze 6 (viz též **dokument č. 2**), kde bylo tělo v roce 1953 balzamováno.¹⁶ Seznámení proběhlo chladně a formálně. Poté do vily ještě několikrát

⁸ *Delegace Komunistické strany Sovětského svazu položila věnec v mauzoleu Klementa Gottwalda*, Rudé právo 34/160, 11. 6. 1954, s. 1. Podívat se na tělo „věčného“ předsedy KSČ (tato funkce byla po jeho smrti zrušena) přišli i všichni delegáti sjezdu. *Účastníci X. sjezdu se poklonili památce Klementa Gottwalda*, Rudé právo 34/163, 14. 6. 1954, s. 1; *Delegáti X. sjezdu KSČ se poklonili světlé památce Klementa Gottwalda*, Rudé právo 34/164, 15. 6. 1954, s. 3.

⁹ Viz článek „Aby byla zachována tvář soudruha Gottwalda“ v tomto čísle.

¹⁰ Kusé informace o pobytu sovětských expertů lze najít v ABS, f. 319, sig. 319-9-20, Protokoly, kde ale paradoxně není ani zmínka o J. A. Romakovovi. Dokumentaci VIII. správy MV pro ochranu stranických a vládních činitelů, která zajišťovala i provoz mauzolea, se zatím nepodařilo dohledat, takže k organizaci a průběhu návštěv sovětských expertů bohužel nelze říci nic bližšího.

¹¹ NA, f. Archiv ÚV KSČ, Mezinárodní oddělení (dále jen 100/3), sv. 182, a. j. 622, Dopis A. Baramové V. Davidovi ze 14. 1. 1954; Dopis V. Davida A. Baramové z 23. 1. 1954; Dopis A. Baramové V. Davidovi z 1. 2. 1954.

¹² Prosbu o prodloužení pobytu do konce roku 1954 nese datum 26. 4. Pro průklep ruského textu viz ABS, f. 319, sig. 319-9-20, Žádost vlády Československé republiky vládě Svazu sovětských socialistických republik ze dne 26. 4. 1954 o prodloužení pobytu v Československu sovětského odborníka v mauzoleu Klementa Gottwalda. Ta rovněž potvrzuje, že Romakov pracoval v ČSR od 15. 3. 1953 na žádost československé vlády. Sovětská vláda ovšem povolila svému expertovi další pobyt jen do 15. 11. 1954. Viz NA, f. Archiv ÚV KSČ, Antonín Novotný (dále jen A. Novotný), inventární číslo (dále jen inv. č.) 479, karton (dále jen ka) 201, Pobyt sovětských lékařů v mauzoleu Klementa Gottwalda 1954: Dopis vedoucího sovětského odboru ministerstva zahraničních věcí dr. I. Kopeckého A. Baramové z 29. 6. 1954; Dopis dr. I. Kopeckého A. Baramové z 2. 7. 1954. Romakovův pobyt tím byl prodloužen již podruhé. Původně měl v ČSR zůstat od 15. 3. 1953 do 15. 9. 1953. Jeho pobyt v Praze byl ale prodloužen do poloviny května 1954. Viz NA, f. 100/3, sv. 182, a. j. 622.

¹³ NA, f. 100/3, sv. 182, a. j. 622. Srov. ABS, f. 319, sig. 319-9-20, Protokoly, 2. 1. 1954, s. 11–12: *Z Moskvy do Prahy dorazil starší vědecký pracovník I. S. Kuzněcov. V 19:00 provedena prohlídka těla ve smuteční síni.*

¹⁴ Průklep ruského textu žádosti, obsahující i prosbu o vyslání sovětského odborníka na osvětlení sarkofágu na pět měsíců do Prahy a o poskytnutí technické dokumentace k tomuž, se nachází v NA, f. A. Novotný, inv. č. 479, ka 201.

¹⁵ NA, f. 02/2, sv. 37, a. j. 50, b. 8, Opatření k převzetí receptury pro balsamisaci těla soudruha Klementa Gottwalda, datováno 18. 3. 1955, projednáno a schváleno 28. 3. 1955.

¹⁶ E-mail J. Křečka J. Frišonovi z 30. 4. 2013.

docházeli,¹⁷ zřejmě pro poučení o základních otázkách konzervace Gottwaldova těla předtím, než se mohli podílet na tzv. doplňující balzamací.

Té se všichni účastnili v laboratoři mauzolea na Vítkově od 10. 2. 1955. Doplňující balzamování, v žargonu sovětských specialistů zvané „remont“ (rusky „renovace“, „celková údržba“), bylo a je pravidelnou a běžnou součástí procedury uchovávání všech těl balzamovaných podle sovětské metody (viz **dokument č. 1**).¹⁸

Na pomoc I. S. Kuzněcovovi, který v mauzoleu dosud pracoval za asistence E. N. Sedlova, se v zájmu hladkého průběhu celé akce vydali začátkem roku do Československa další tři sovětské lékaři (viz **dokument č. 2**). Pouze jeden z nich, biochemik S. S. Děbov, se na konzervaci Gottwaldova těla dosud nepodílel.

Trojice domácích lékařů vstoupila na scénu ve chvíli, kdy tělo již podstupovalo proceduru ponořování do vany naplněné balzamujícím roztokem. Jejich zasvěcení do tajů konzervace těl v této fázi očividně probíhalo formou ústního předávání zkušeností, odezíráním a asistováním sovětským balzamovačům. Kromě toho se seznámili s postupem sestavování zpráv o stavu těla a zapisování výsledků každodenního pozorování a ošetřování Gottwaldovy mrtvolky do knih denních záznamů (tzv. protokolů o balzamací či balzamačních knih), jak vyžadovali sovětské experti. Tohoto způsobu vedení jednotlivých, nicméně v případě doplňujících

balzamací a jakýchkoli mimořádných událostí puntičkářsky podrobných záznamů se českoslovenští lékaři úzkostlivě drželi až do 12. 6. 1962, kdy bylo tělo zpopelněno.¹⁹

Poučili se také o odstraňování výronů, způsobených zbytky krve v podkoží, v tomto konkrétním případě po vpichu na hřbetě levé ruky, jímž byla Gottwaldovi patrně zavedena infuze během několikadenních pokusů o záchranu jeho života v březnu 1953. Podobné jevy byly poměrně běžné i u ostatních balzamovaných těl a sovětské experti měli v době péče o mrtvolu bývalého československého prezidenta s chemickým vybělováním takových skvrn již bohaté zkušenosti.²⁰

Domácím odborníkům bylo v polovině února 1955 svěřeno i jedno z nejdůležitějších tajemství sovětské metody uchovávání zemřelých vůdců, totiž že na tělo byly před oblečením do běžného oděvu nataženy dvě kombinézy z průsvitné umělohmotné blány,²¹ z nichž první byla po zaškrcení kolem krku a zápěstí naplněna určitým množstvím balzamujícího roztoku a druhá sloužila jako rezerva pro případ nedostatečného utěsnění či selhání hermetizace první kombinézy. Toto opatření zaručovalo, že všechny části těla skryté před zraky návštěvníků pod oděvem a pokrývkou byly v době mezi dlouhodobou balzamací a dále mezi jednotlivými „remonty“ neustále vystaveny působení balzamující tekutiny (viz **dokument č. 1**). Pravidelně kontrolovány a ošetřovány musely být pouze viditelné části těla, t.j. hlava a ruce.

Obr. 2: Občané přicházejí do mauzolea v den druhého výročí smrti K. Gottwalda 14. 3. 1955. Zdroj: ČTK/Rublič Jiří.

¹⁷ Rozhovor J. Frišhony s J. Křečkem 8. 4. 2013; e-mail J. Křečka J. Frišhonovi z 30. 4. 2013; rozhovor autora s M. Hubkou 2. 10. 2010.

¹⁸ Viz článek „Aby byla zachována tvář soudruha Gottwalda“ v tomto čísle. Tato první doplňující balzamací Gottwaldova těla oficiálně probíhala od 3. 1. 1955, kdy bylo mauzoleum pro veřejnost dočasně uzavřeno, až do oznámení jeho opětovného zpřístupnění 11. 3. 1955. Viz ČTK, *Upozornění návštěvníkům mauzolea Klementa Gottwalda*, Rudé právo 35/69, 3. 1. 1955, s. 2; ČTK, *Upozornění návštěvníkům mauzolea Klementa Gottwalda a Musea Klementa Gottwalda*, Rudé právo 35/69, 11. 3. 1955, s. 1. Fakticky bylo mauzoleum opět přístupné již od výročního dne smrti J. V. Stalina, 5. 3. 1955. V tomtéž období byly provedeny i nejnáročnější práce již probíhající rekonstrukce technického vybavení mauzolea. Viz výše s pozn. 4 a NA, f. 02/2, sv. 90, a. j. 108, b. 14, Zpráva o provozu Mausolea Klementa Gottwalda, 2. 3. 1956. Podle této zprávy měla trojice lékařů začít pracovat až 29. 10. 1955. Úřední posunutí data může souviset se zpožděním ve výplatě honoráře lékařům. E-mail J. Křečka autorovi z 9. 1. 2009.

¹⁹ NA, f. Archiv ÚV KSČ, Klement Gottwald 1896–1954 (dále jen 100/24), nezpracováno – mauzoleum, kniha č. 37 (dále jen kniha č. 37), 12. 6. 1962, list 49.

²⁰ Depigmentace skvrny byla nutná vzhledem k tomu, že na žádost A. Čepičky měl Gottwald být napříště vystavován bez bílých rukavic, jež byly doposud na jeho ruce nataženy. NA, f. 02/5, sv. 82B, a. j. 210, b. 9: [...] 5) První náměstek předsedy vlády a ministr národní obrany, generál armády soudruh JUDr. Alexej Čepička požádal, zda-li by bylo možno sundat rukavice z rukou soudruha Klementa Gottwalda.

²¹ Materiál a forma kombinéz podle sdělení prof. Křečka. E-mail J. Křečka J. Frišhonovi ze 4. 4. 2013.

V předvečer výročí komunistického převratu, 24. 2. 1955, proběhlo oficiální předání dokumentace a těla do rukou československých lékařů. Ráno balzamovači připravili tělo k vystavení v sarkofágu (**dokument č. 1**). Odpoledne se sešli s předsedou vlády Viliamem Širokým, velvyslancem SSSR Nikolajem Pavlovičem Firjubinem, náčelníkem VIII. správy MV pro ochranu stranických a vládních činitelů Josefem Čechem a náčelníkem I. odboru VIII. správy pro ochranu mauzolea Václavem Lenertem patrně v prostorách Úřadu vlády či sovětského velvyslanectví. Vlastnoruční podpis k záznamu o předání dokumentace (později připojil i ministr Rudolf Barák a jeho náměstek Karel Klíma, nejen podle svědectví lékařů rozhodující postava na straně ministerstva vnitra prakticky po celou dobu existence Gottwaldova mauzolea (**dokument č. 2**).²²

Lékaři na schůzce obdrželi materiály o balzamací Gottwaldova těla a instrukce pro jeho ošetřování, které byly v následujících dnech zaevidovány a uloženy v trezoru v místnosti lékařů na Vítkově. Byli seznámeni s pravidly pro zacházení s dokumentací, byly jim vysvětleny jejich povinnosti, práva a obecné předpisy pro práci v mauzoleu, stejně jako absolutní rozsah odpovědnosti za stav Gottwaldova těla. Dozvěděli se i v tehdejší době nezanedbatelnou výši finančního ohodnocení své péče o ostatky mrtvého vůdce (**dokument č. 2**).

Předání těla proběhlo přímo u sarkofágu ve „smuteční síni“ za účasti vysokých představitelů strany a státu, nepochybně při příležitosti jejich návštěvy mauzolea v podvečer téhož dne (**dokument č. 1**). Přítomný ministr informací Václav Kopecký si vše pochvaloval a prohlásil, že **tělo vypadá úplně ve fyziologickém stavu**.²³

Po převzetí těla konala trojice domácích specialistů běžné úkony pozorování, ovlažování a osušování obličeje a rukou, úpravy oděvu i okolí těla apod. na podstavci spouštěném podle potřeby ze sarkofágu do laboratoře mauzolea. Dělo se tak pod dohledem I. S. Kuzněcova, jenž se v Praze zdržel do 28. 3. Poté již českoslovenští lékaři pracovali zcela samostatně. Kromě toho byli nadále zaměstnáni na svých původních pracovištích.

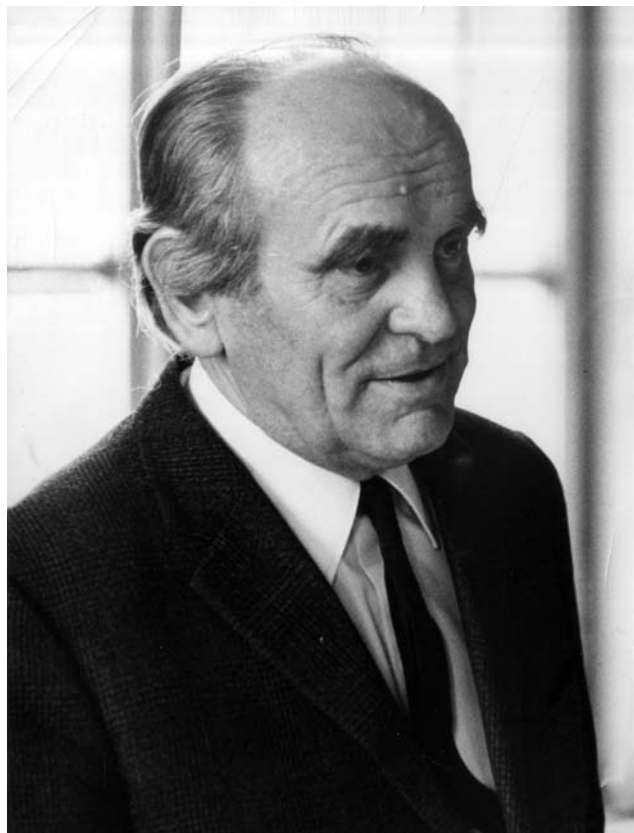
V polovině prosince 1955 se k nim připojili fyziolog Zdeněk Lodin a histolog Zdeněk Vacek, kteří se 24. 1. 1956 podepsali pod předávací protokol z předešlého roku (viz **dokument č. 2**).²⁴ Celá pětice lékařů poté pečovala o Gottwaldovo tělo dalších více než šest let ke spokojenosti sovětských expertů, nejvyšších stranických a vládních míst, i delegací a běžných návštěvníků, kteří se do „smuteční síně“ přišli podívat.

Přestože zdejší odborníci byli rámcově zasvěceni do postupu doplňující balzamací, ani po roce 1955 ji nikdy ne-

prováděli sami. Vždy byli přizváni sovětsí experti, kteří práce vedli a sami konali všechny nezbytné kroky za asistence domácích lékařů.²⁵ Těm byla fakticky svěřena jen a pouze každodenní kontrola a péče o viditelné partie Gottwaldovy mrtvoly i další drobné záležitosti spojené s jejím vystavováním (např. kontrola kvality osvětlení v sarkofágu). Tyto úkoly ve svém vlastním zájmu svědomitě plnili až do samého závěru existence mauzolea K. Gottwalda, jehož tělo předali ke zpopelnění v naprosto neporušeném stavu.²⁶

Rudolf Vaněček

Narodil se v Praze 28. 5. 1916 v rodině hostinského. Po gymnaziálních studiích v Praze nastoupil na Lékařskou fakultu UK. První rigorózní zkoušku z medicíny složil na jaře 1938, zbylé až po opětovném otevření vysokých škol v létě 1945. Doktorem všeobecného lékařství promován 7. 9. 1945.²⁷ Žák významných patologů Heřmana Šikla a Václava Jedličky. Již při studiích v roce 1938 pracoval jako demonstrátor v oddělení pro topografickou a chirurgickou anatomii Lékařské fakulty UK.²⁸

Obr. 3: prof. MUDr. Rudolf Vaněček, DrSc. (1916–2012). Zdroj: archiv rodiny R. Vaněčka.

²² K osobě K. Klímy viz Jan KALOUS a kol., *Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948–1989. Ministři a jejich náměstci*, Praha 2009, s. 90–91; rozhovor autora s R. Vaněčkem 2. 8. 2008; e-mail J. Křečka J. Frišhonsovi ze 4. 4. 2013; rozhovor J. Frišhons s J. Křečkem 8. 4. 2013; rozhovor autora s M. Hubkou 2. 10. 2010.

²³ Rozhovor J. Frišhons s J. Křečkem 8. 4. 2013.

²⁴ *NA*, f. 02/2, sv. 61, a. j. 76, b. 11, Rozšíření stavu lékařů v Mausoleu Klementa Gottwalda, 1. 9. 1955. S rozšířením skupiny lékařů se počítalo od samého začátku. Původně jich mělo být dokonce sedm. Viz *NA*, f. 02/2, sv. 37, a. j. 50, b. 8. Doktoři Lodin a Vacek byli do kolektivu lékařů mauzolea zařazeni 15. 12. 1955. *NA*, f. 02/2, sv. 90, a. j. 108, b. 14. Pod denní záznamy o pozorování a ošetřování Gottwaldova těla se poprvé podepsali 20., resp. 21. 12. Viz *NA*, f. 100/24, nezpracováno – mauzoleum, kniha č. 36 (dále jen kniha č. 36), list 31.

²⁵ Viz článek „Aby byla zachována tvář soudruha Gottwalda“ v tomto čísle.

²⁶ *NA*, f. 100/24, kniha č. 37, 11. 6. 1962, list 47.

²⁷ *Archiv Univerzity Karlovy* (dále jen *AUK*), f. Sbírká matrik 1945–1946, inv. č. 11, Matrika doktorů Univerzity Karlovy 1945–1946, folio 5018, Rudolf Vaněček.

²⁸ *AUK*, f. Fakulta lékařská, Osobní spisy učitelů /zemřelí/, Štáva, Štork, Vítek, Vaněček, Vondráček, Vychtil, inv. č. 1395, MUC. Rudolf Vaněček.

Po válce působil jako asistent na lékařské fakultě brněnské univerzity, od začátku roku 1946 na II. patologicko-anatomickém ústavu Lékařské fakulty UK. V roce 1947 absolvoval studijní pobyt ve Švýcarsku. V červnu 1948 vstoupil do KSČ.²⁹ V roce 1953 asistentem Státního sanatoria (stranický zdravotnický ústav), kde byl od prosince téhož roku zaměstnán na částečný úvazek jako vedoucí histologické laboratoře.³⁰ Po smrti K. Gottwalda se spolu se svými učiteli zúčastnil pitvy jeho těla v prostorách II. patologicko-anatomického ústavu, směl si však jen zběžně prohlédnout prezidentovy vnitřní orgány. Podepsal závěrečnou lékařskou zprávu o příčině Gottwaldovy smrti.³¹

Kromě svých odborných kvalit v oboru patologické anatomie byl pro práci v mauzoleu vybrán zjevně kvůli působení ve Státním sanatoriu, členství ve straně a nepochybně též kvůli vynikající znalosti ruštiny (rodina jeho manželky pocházela z Ruska).³² Jako vedoucí lékař mauzolea si plně uvědomoval důsledky, které by pro něho plynuly ze zanedbání péče o Gottwaldovo tělo.³³ Ke svým kolegům a podřízeným byl korektní, ovšem vyžadoval naprosto přesné plnění stanovených úkolů.³⁴

K 1. 4. 1956 jmenován docentem Fakulty všeobecného lékařství UK, s účinností od 1. 9. 1960 profesorem pro obor patologická anatomie a dne 3. 11. 1960 získal doktorát věd.

K 1. 8. 1963 se stal děkanem FVL UK. Od září 1964 působil jako vedoucí druhé katedry patologické anatomie tamtéž (resp. II. patologicko-anatomického ústavu).³⁵ V letech 1968–1969 se v Ženevě účastnil mezinárodních projektů jako konzultant Světové zdravotnické organizace.³⁶ Vzhledem ke svým názorům na politický a společenský vývoj v roce 1968, zejména na vstup vojsk Varšavské smlouvy, byl vyloučen z KSČ a postupně zbavován akademických funkcí.

Podle návrhu na zproštění vedení II. katedry patologické anatomie z 16. 3. 1972 se Vaněček, *kteřý byl za své negativní postoje vyloučen z řad členů KSČ, do dnešního dne nedovedl vyrovnat se svými názory, což má přirozeně vliv na zapojení jeho pracoviště do konsolidačního procesu na fakultě.*³⁷ V únoru 1974 byl zbaven i funkce vedoucího II. patologicko-anatomického ústavu a převeden na II. zubní kliniku. Nemohl vyučovat a publikovat. Kvůli své odbornosti a zkušenostem však nadále zůstával konsiliářem jak univerzitního ústavu, tak i Státního ústavu národního zdra-

ví (dříve Státního sanatoria), pro které stále konal patologicko-histologická vyšetření. Zůstal jím i po svém odchodu do důchodu 31. 5. 1987.

Za svou kariéru provedl desetitisíce pitev, nezřídka i těl prominentních osobností československé politiky, vědy a kultury.³⁸ Významnou měrou ovlivnil vývoj české patologie, a to i přes zákaz pedagogické a publikační činnosti od poloviny 70. let.³⁹ Je autorem a spoluautorem řady učebních textů a odborných studií. Patří k nejvýznamnějším postavám svého oboru u nás. Zemřel 7. 8. 2012.

Jiří Křeček

Narodil se 11. 4. 1923 v Lomu u Mostu v učitelské rodině. Studoval na gymnáziu v Mostě, po obsazení pohraničí studia dokončil roku 1942 v Českém Brodě. Do roku 1944 navštěvoval kurz chemické průmyslovky v Kolíně, poté pracoval jako chemik. Za války se zapojil do odbojového hnutí na Československu. Účastník Pražského povstání. Do KSČ vstoupil 1. 6. 1945.⁴⁰

Ve stejném roce se zapsal na Lékařskou fakultu UK, promoval 18. 7. 1950.⁴¹ Ihned nastoupil jako vědecký aspirant na právě založeném Fyziologickém ústavu ČSAV, kde záhy začal působit jako vedoucí pracovní skupiny pod dohledem akademika Viléma Laufbergera a dalších proslulých fyziologů. Účastnil se vědeckých konferencí v zahraničí, v roce 1954 absolvoval stáž v SSSR, publikoval v domácích i zahraničních odborných periodikách.⁴² Hodnosti kandidáta věd dosáhl v roce 1955, v roce 1962 habilitován, následujícího roku se stal doktorem věd. V roce 1966 jmenován profesorem lékařské fakulty UK pro obor fyziologie.⁴³

Pro práci v mauzoleu K. Gottwalda byl vybrán nejen kvůli znalostem fyziologie i biochemie a vědeckým úspěchům, ale jistě též kvůli stranické příslušnosti a dokonalé znalosti ruského jazyka.⁴⁴ Při výběru zřejmě sehrál roli i návrh prof. Tomáše Trávníčka z Fyziologického ústavu, jenž poté, co byl požádán o doporučení biochemika na přísně utajovanou práci, navrhl právě J. Křečka v domnění, že mu bude svěřen nějaký zajímavý výzkumný úkol v atomové laboratoři.⁴⁵ K hlavním pocitům J. Křečka při práci na úkolu, k němuž byl ve skutečnosti určen, ovšem nepatřilo badatelské zaujetí, nýbrž prostý lidský strach.⁴⁶

²⁹ NA, f. 02/2, sv. 37, a. j. 50, b. 8.

³⁰ AUK, f. Fakulta všeobecného lékařství (dále jen FVL), Personálie učitelů, inv. č. 1393–1416, Van-Vej, ka 56, prof. MUDr. Vaněček Rudolf, DrSc. (dále jen Vaněček Rudolf).

³¹ Rozhovor autora s R. Vaněčkem 2. 8. 2008; ČTK, *Závěrečná lékařská zpráva o smrti presidenta republiky Klementa Gottwalda*, Rudé právo 33/76, 17. 3. 1953, s. 2. Z čs. lékařů zprávu podepsali kromě Vaněčka také V. Jedlička a ředitel Státního sanatoria F. Závodný.

³² Rozhovor autora s R. Vaněčkem 2. 8. 2008.

³³ *Tamtéž.*

³⁴ Rozhovor autora s M. Hubkou 2. 10. 2010: *Vaněček za to zodpovídal, tak ten byl jako břitva, pochopitelně. Jinak se nedá žít, když někdo má něco na zodpovědnost.*

³⁵ AUK, f. FVL, Vaněček Rudolf.

³⁶ *Tamtéž.*

³⁷ *Tamtéž.*

³⁸ Viz např. rozhovor v Pavel ČIRTEK, *Muž, který pitval prezidenty*, Magazín Práva, 14. 9. 2002, s. 16.

³⁹ Ctibor POVÝŠIL, *Historie Ústavu patologie I. LF UK a VFN*, Nemocnice 5, 2008, s. 7.

⁴⁰ NA, f. 02/2, sv. 37, a. j. 50, b. 8.

⁴¹ AUK, f. Sběrka matrik 1949–1950, inv. č. 13, Matrika doktorů Univerzity Karlovy 1949–1950, folio 6561, Jiří Křeček.

⁴² NA, f. 02/2, sv. 37, a. j. 50, b. 8.

⁴³ *Archiv Akademie věd ČR* (dále jen ArAV), f. Fyziologický ústav ČSAV – nezpracováno (dále jen FÚ), sig. 046, ka 6, osobní spis Jiří Křeček.

⁴⁴ NA, f. 02/2, sv. 37, a. j. 50, b. 8.

⁴⁵ E-mail J. Křečka J. Frišhonsovi ze 4. 4. 2013.

⁴⁶ E-mail J. Křečka autorovi z 10. 5. 2008.

Ve výzkumu se věnoval především otázkám vývojové fyziologie a patofyziologie. Vytvořil rozsáhlou skupinu spolupracovníků a žáků a postupně se mu na základě mnoha pokusů podařilo formulovat obecnou teorii kritických vývojových období organismu, která vzbudila pozornost doma i v zahraničí. Přispěly k tomu zvláště studie období odstavy, v nichž dokázal, že předčasné ukončení příjmu mateřského mléka nevratně ovlivní vlastnosti organismu v jeho dalším vývoji. Byl zván na světové fyziologické a pediatrické kongresy, publikoval několik monografií a desítky původních vědeckých statí.⁴⁷ Přednášel na katedře patofyziologie Fakulty dětského lékařství UK, později se stal jejím externím vedoucím.

Jeho politické postoje v letech 1968–1969 vedly k vyloučení z KSČ. Díky výsledkům své práce a mezinárodnímu renomé však mohl s určitými omezeními i nadále vědecky a pedagogicky pracovat.⁴⁸ Řadí se k čelným představitelům naší poválečné fyziologie. Zemřel 30. 1. 2014.

Josef Vymazal

Narodil se 22. 5. 1927 ve Spišské Nové Vsi v rodině středoškolského učitele. Maturoval v roce 1945. V květnu téhož roku vstoupil do KSČ. V následujícím roce zahájil studium medicíny na Univerzitě Palackého v Olomouci. Všechny předepsané zkoušky složil na výbornou, a tak byl jako slibný student v roce 1947 vyslán na I. leningradský medicínský ústav.⁴⁹ Tam také 30. 6. 1952 odpromoval.⁵⁰

Po návratu do ČSR nastoupil na neurologickou kliniku UK v pražské Státní fakultní nemocnici jako sekundář. Od 1. 11. 1953 vědeckým aspirantem v oboru neurologie na tomtéž pracovišti. Jeho školitelem byl zakladatel moderní české neurologie, akademik Kamil Henner. Aspirantskou zkoušku z neurologie s úspěchem absolvoval 16. 2. 1955, tedy v době, kdy se již účastnil doplňující balzamace Gottwaldova těla.⁵¹ Z poměrně informativní složky J. Vymazala v univerzitním archivu plyne, že jeho aspirantura na téma *Elektroforetické vyšetřování bílkovin v likvoru a seru krevním u nervových nemocných: theorie koloidních reakcí v likvoru* byla dosti náročná a jeho činnost v mauzoleu, o níž evidentně nikdo neměl tušení, již vzhledem k tématu aspirantské práce sotva mohla představovat jakýkoli odborný či kariéerní přínos.

Vzhledem k tomu, že neurolog zjevně není ideálním specialistou pro údržbu balzamovaného těla, se lze domnívat, že J. Vymazala pro službu v mauzoleu předurčilo kromě vynikajících schopností mladého lékaře z prestižního pracoviště především jeho absolutorium medicíny v SSSR, a tedy i jeho plyná ruština a důvěrná znalost sovětské lékařské vědy. Nicméně J. Vymazal se při svém pobytu v Leningradu nepochybně seznámil kromě medicíny také s každodenním životem ve Stalinově říši se všemi jeho stíny. Na-

Obr. 4: prof. MUDr. Josef Vymazal, DrSc. ve své pracovně. Zdroj: archiv Ústavu dějin lékařství a cizích jazyků 1. LF UK.

svědčuje tomu svědectví J. Křečka, jenž vzpomíná, že *Vymazal se bál nejvíc; když jsme se bavili v kanceláři, dělal hluk, aby nebylo slyšet, o čem se bavíme.*⁵²

Od roku 1956 působil na klinice akademika Hennera jako vědecký pracovník. Kandidátskou práci obhájil roku 1958, habilitoval se roku 1963, v roce 1967 dosáhl hodnosti doktora věd a k 1. 2. 1972 byl jmenován profesorem pro obor neurologie. Současně se stal přednostou neurologické kliniky, jímž zůstal do roku 1990, a přednostou laboratoře pro patofyziologii nervové soustavy. V letech 1973–1980 zastával funkci proděkana FVL UK.⁵³

Je autorem a spoluautorem několika monografií a učebních textů,⁵⁴ stejně jako 140 původních vědeckých statí na různá neurologická témata od problematiky mozkomíšního moku po studie roztroušené sklerózy. Intenzivně se zabýval i tradiční čínskou medicínou a je spoluautorem monografie o akupunktuře.⁵⁵ Přednášel na konferencích doma i v zahra-

⁴⁷ *ArAV*, f. FÚ, sig. 046, ka 6, osobní spis Jiří Křeček. Z monografií viz nejnověji Jiří KŘEČEK, *Jedinec: gen – prostředí – vývoj*, Praha 2007.

⁴⁸ Ještě v roce 1969 mu byla za jeho badatelské úspěchy udělena Státní cena Klementa Gottwalda. Viz *ArAV*, f. FÚ, sig. 046, ka 6, osobní spis Jiří Křeček.

⁴⁹ *NÁ*, f. 02/2, sv. 37, a. j. 50, b. 8; Josef VYMAZAL, Studoval jsem v Sovětském svazu, *Zdravotnické noviny* 40, 1953, s. 1.

⁵⁰ *AUK*, f. 1. lékařská fakulta (dále jen 1. LF), Aspirantury (a CSc.), rok zahájení 1949–1953, ka 1, MUDr. Vymazal Josef.

⁵¹ *Tamtéž*.

⁵² Rozhovor J. Frišhony s J. Křečkem 8. 4. 2013.

⁵³ Jan JIROUT, *K životnímu jubileu prof. MUDr. Josefa Vymazala, DrSc.*, *Československá neurologie a neurochirurgie* 40/73–3, 1977, s. 121–123; TÝŽ, *Prof. MUDr. Josef Vymazal, DrSc., 60 let*, *Časopis lékařů českých* 126/20, 1987, s. 639–640; Evžen RŮŽIČKA, *Prof. MUDr. Josef Vymazal, DrSc. osmdesátiletý*, *Česká a slovenská neurologie a neurochirurgie* 70/103–3, 2007, s. 346.

⁵⁴ Mimo jiné i dodnes ceněné učebnice J. VYMAZAL a kol., *Základy obecné neurologie*, Praha 1980.

⁵⁵ J. VYMAZAL – Milan TUHÁČEK, *Akupunktura. Teoretická i praktická studie se zaměřením k neurologii*, Praha 1965.

ničí. V odborných kruzích je považován za důstojného nástupce svého učitele, jenž pozitivně ovlivnil další vývoj naší neurologie.

Zdeněk Lodin

Narodil se 11. 6. 1927 v Praze jako Zdeněk Wunderlich v rodině drážního úředníka. Za války byl jako středoškolák nasazen u Technische Nothilfe. Při Květnovém povstání se zúčastnil bojů o Trojský most. Odmaturoval v roce 1946 na reálném gymnáziu v Praze–Libni. Dne 11. 1. 1946 vstoupil do KSČ. Během studia medicíny pracoval rok jako dobrovolník na II. patologicko-anatomickém ústavu u H. Šikla, další rok jako pomocná vědecká síla na Ústavu pro výzkum mozku.⁵⁶

Na Lékařské fakultě UK promoval 4. 7. 1952.⁵⁷ Poté strávil rok jako sekundář na neurologické klinice K. Hennera. Od roku 1953 působil ve Fyziologickém ústavu ČSAV, kde v roce 1957 získal hodnost kandidáta věd po obhajobě práce na téma *Experimentální epilepsie vyvolaná methionin-sulfoximinem*. I jeho vědecké zrání výrazně ovlivnil akademik Laufberger a další velikáni naší fyziologie. Zabýval se především výzkumem biologie buněk nervové soustavy.⁵⁸

Právě jeho znalosti a zkušenosti ze základního výzkumu buněčných struktur patrně rozhodly o tom, že byl vybrán do kolektivu lékařů Gottwaldova mauzolea. V roce 1962 se stal vedoucím pracovní skupiny cytofyziologie a histochemie nervové buňky. Postupně získal doktorát věd, habilitoval se a dosáhl profesury. Od roku 1964 vedl cytofyziologickou sekci postgraduálního kurzu UNESCO a vyučoval na Fakultě dětského lékařství UK.⁵⁹

Patří k zakladatelům české histochemie. Byl vědeckým tajemníkem Československé histochemické společnosti při ČSAV. V roce 1969 hostoval jako profesor univerzity ve Štrasburku a University of Michigan v Ann Arboru. Člen významných vědeckých společností, např. Belgické královské psychiatrické společnosti či Mezinárodní neurochemické společnosti.⁶⁰

Kvůli názorům na politickou a společenskou situaci v letech 1968–1969 ho v roce 1970 vyloučili z KSČ. Vzhledem k významu své výzkumné činnosti však mohl na Fyziologickém ústavu i nadále působit. Vytvořil okruh spolupracovníků, kteří pod jeho vedením dosáhli výsledků s velmi kladným ohlasem v zahraničí. Referoval na mnoha konferencích doma i v cizině, publikoval desítky původních vědeckých prací v čs. i zahraničním odborném tisku.⁶¹

Řadí se k předním představitelům naší neurobiologie. V roce 2004 vydal o své vědecké dráze humorně laděnou knihu vzpomínek, kde se však o své práci v mauzoleu K. Gott-

walda nezmiňuje.⁶²

Zdeněk Vacek

Narodil se 29. 6. 1923 v Praze v rodině učitele. Absolvoval reálné gymnázium v Kralupech n. Vl. Po maturitě v roce 1942 nasazen jako pomocný dělník do libeňských strojírny, kde pracoval až do osvobození. Aktivně se zúčastnil Pražského povstání na pancéřovém vlaku Sokol. Byl raněn a obdržel Pamětní medaili 2. odboje. V červnu 1945 vstoupil do KSČ. Téhož roku se zapsal na Lékařskou fakultu pražské univerzity a nastoupil jako pomocná vědecká síla do Embryologického ústavu UK, vedeného Zdeňkem Frankenbergerem.⁶³ Promoval 25. 5. 1951.⁶⁴

Od prosince 1951 vědeckým aspirantem v oboru histo-

Obr. 5: prof. MUDr. Zdeněk Vacek, DrSc. při práci. Zdroj: archiv Ústavu dějin lékařství a cizích jazyků I. LF UK.

logie a embryologie u jiného významného odborníka, přednosty Histologického ústavu UK Jana Wolfa. Zaměstnán zůstal v Embryologickém ústavu již jako odborný asistent.⁶⁵ Postupně získal všechny vědecké hodnosti. V roce 1962 vystřídal svého učitele Z. Frankenbergera jako vedoucí Embryologického ústavu UK, jímž zůstal až do ledna 1990. Od září 1964 vedl katedru embryologie FVL UK.⁶⁶ Roku 1965 dosáhl profesury.⁶⁷ Od roku 1970 zastával funkci proděkana FVL UK.⁶⁸

Ve své výzkumné práci se zabýval zejména srovnávací morfologií a funkčními projevy placenty. Je autorem a spoluautorem řady učebních textů a studií.⁶⁹ Svou první učebnici vydal již v roce 1954.⁷⁰ V této době zcela bezpečně ovládal histologickou techniku a mikrofotografii,⁷¹ což zjevně

⁵⁶ NA, f. 02/2, sv. 61, a. j. 76, b. 11.

⁵⁷ AUK, f. Sběrka matrik 1951–1952, inv. č. 15, Matrika doktorů Univerzity Karlovy 1951–1952, folio 7412, Zdeněk Lodin.

⁵⁸ ArAV, f. FÚ, sig. 046, ka 6, osobní spis Zdeněk Lodin.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Zdeněk LODIN, *Příspěvek ke studiu života lékaře-badatele v Čechách*, Praha 2004.

⁶³ NA, f. 02/2, sv. 61, a. j. 76, b. 11; AUK, f. 1. LF, Aspirantury (a CSc.), rok zahájení 1949–1953, ka 1, MUDr. Vacek Zdeněk (dále jen Vacek Zdeněk).

⁶⁴ AUK, f. Sběrka matrik 1950–1951, inv. č. 14, Matrika doktorů Univerzity Karlovy 1950–1951, folio 6940, Zdeněk Vacek.

⁶⁵ AUK, f. 1. LF, Vacek Zdeněk.

⁶⁶ Informační bulletin Fakulty všeobecného lékařství 7–8, 1964, s. 10.

⁶⁷ Informační bulletin Fakulty všeobecného lékařství 9–10, 1965, s. 8.

⁶⁸ Zdravotnické noviny 5, 1970, s. 3.

⁶⁹ Jindřich MARTÍNEK, *Prof. MUDr. Zdeněk Vacek, DrSc., 60 let*, Časopis lékařů českých 122/41, 1983, s. 1278–1279. Z učebnic nejnověji Zdeněk VACEK, *Embryologie. Učebnice pro studenty lékařství a oborů všeobecná sestra a porodní asistentka*, Praha 2006.

přispělo k jeho zařazení mezi lékaře mauzolea K. Gottwalda, neboť ověřování stavu balzamované tkáně cytologickými a cytochemickými metodami patřilo k obvyklým postupům při pravidelném doplňujícím balzamování.⁷²

Velkou pozornost věnoval pedagogické činnosti. Vyučoval až do velmi vysokého věku, naposledy na pražské Vysoké škole zdravotnické. Patří k významným představitelům naší histologie a embryologie.

Edice:

Dokument č. 1:

[*z ruského, rukou psaného originálu přeložil autor]⁷³

[*dikce originálu zachována, forma zjednodušena, srov. obr. 6]

Rok 1955

10. 2., čtvrtek, 17:00

Vana odkryta. Provedena první prohlídka těla ve vaně spolu s československými odborníky vybranými pro práci v Mauzoleu – dr. Vaněčkem, dr. Křečkem a dr. Vymazalem. Tělo vytaženo z vany a položeno na vozík pokrytý sterilním prostředkem. Provedena dodatečná prohlídka těla (bez otočení tváří dolů). Provedeno dodatečné fotografování jednotlivých částí obličeje a fotografování pravé dlaně.

Na krevní výron na hřbetě levé dlaně položena vatka s roztokem perkarbamidu [*perhydrát močoviny] za účelem dalšího zeslabení zbarvení této skvrny. V důsledku aplikace perkarbamidu se projevilo nerovnoměrné vyblednutí skvrny. Délka aplikace 1 hodina.

Kanylami, dříve zavedenými do krčních tepen, vstříknuto na každé straně po 60 ml. roztoku z vany. Během injekce ani po ní nezpůsobují významné změny objemu a reliéfu obličeje. Propustnost cév i anastomóz [*vzájemné propojení dvou cév] mezi nimi dobrá (na obou stranách). Tělo ponořeno do vany. Teplota ve vaně 14,5 °[*C]. Vana zakryta.

11. 2., pátek, 10:00

Vana odkryta. Tělo vyzdviženo na obvazech. Provedena prohlídka těla. Intenzita zbarvení krevního výronu na hřbetě levé dlaně se po aplikaci perkarbamidu močoviny 10. 2. podstatně snížila. Provedeno fotografování levé dlaně.

Spolu s československými odborníky sestavena zpráva s popisem hlavy.

Teplota ve vaně 14 °[*C]. Vana zakryta.

12. 2., sobota, 10:00

Vana odkryta. Tělo vyzdviženo na obvazech. Proveden vstřík roztoku do zúžených míst na předloktí a jejich masáž. Pokračováno v prohlídce těla a přípravě zprávy spolu s československými odborníky. Teplota ve vaně 14 °[*C]. Vana zakryta.

13. 2., neděle, 10:00

Vana odkryta. Tělo vyzdviženo na obvazech. Pokračováno v sestavování zprávy – popis předního povrchu těla spolu s československými odborníky. Tělo vytaženo z vany a položeno na vozík pokrytý sterilním prostředkem. Tělo otočeno a uloženo obličejem dolů. Provedena důkladná prohlídka a popis zadního povrchu těla.

Proveden vstřík roztoku z vany do zúžené oblasti obou předloktí, oblasti hýždí a zad. Roztok ve vaně profiltrován prostředkem. Tělo ponořeno do vany. Teplota ve vaně 15 °[*C]. Vana zakryta.

14. 2., pondělí, 10:00

Vana odkryta. Tělo vyzdviženo na obvazech. Provedena prohlídka těla. Napuštění tkání všude dobré. Obličej i ruce prohlédnuty lupou. Stav povrchu kůže všude dobrý.

Proveden vstřík do oblasti hlavy přes cévy: do každé společné krkavice vstříknuto 60 ml. roztoku. Roztok vstříknut do zúžené oblasti předloktí, do dolních končetin přes řezy na končetinách a ze středového řezu do přední břišní a hrudní stěny. Teplota ve vaně 15 °[*C]. Tělo ponořeno do vany. Vana zakryta.

15. 2., úterý, 10:00

[*běžné pozorování]

16. 2., středa, 9:30

Tělo vytaženo z vany a položeno do speciálně připravené rakve. Obličej a ruce zakryty tenkou vrstvou vaty, smočené v balzamujícím roztoku, a tělo přikryto prostředkem smočeným v témže roztoku. Tělo přeneseno do [*hlavní] laboratoře mauzolea, vytaženo z rakve a položeno na vozík.

---

⁷⁰ Z. VACEK, *Histologie a histologická technika. Učební text pro zdravotnické školy, obor zdravotních laborantů*, Praha 1954.

⁷¹ NA, f. 02/2, sv. 61, a.j. 76, b. 11.

⁷² Dopis Z. Vacka autorovi z 2. 6. 2008.

⁷³ [*značení poznámek autora].

Provedeno zvážení těla.

Váha těla činí 77 kg 150 g. Dutina břišní a hrudní vyplněna vatovo-mulovými balíčky vydatně smočenými v balzamujícím roztoku. Středový řez zašit. Zašity dříve otevřené řezy na končetinách. Přiloženy želatinové přelepky. Řez na hlavě zašit. Předtím odstraněna tekutina z dutiny lebeční a pod kůži vložen proužek gumy. Mezi okraje řezu vložena vatka smočená v roztoku želatiny (20% roztok želatiny připraven 10% roztokem chloralhydrátu).

Na zúžené oblasti předloktí přiloženy kruhové přelepky v podobě rukávníků kvůli upevnění rukávů kombinéz. Na všechny nové i staré přelepky položena na 1.5 hodiny vata s neředěným formalínem. Po fixaci přelepky bylo na tělo nataženo batiškové spodní prádlo a ponožky smočené v balzamujícím roztoku. Navléknuta první kombinéza. Límeček kombinézy přilepen k přelepce okolo krku a rukávy ke kruhovým přepkám na předloktích. Do kombinézy nalito 6 litrů balzamujícího roztoku. Kombinéza neprodyšně utěsněna želatinou. Navléknuta druhá kombinéza. Utěsnění provedeno podobně jako u první kombinézy. Oblečena košile a kalhoty. Vlasy umyty vodou s mýdlem, a poté přetřeny lihem a éterem (česáním vlasů hřebem s vatou namočenou v lihu nebo éteru).

Skleněná rakev napřed důkladně vymyta vodou s mýdlem, ošetřena lihem, 10% lihovým roztokem thymolu, a postavena na podstavec. Pod rakev položena tlustá pěnová guma. Na dno rakve nasypány krystaly thymolu, položena pěnová guma, předtím ošetřena lihem, a polštář.

Tělo uloženo do rakve. Nad hlavu přiložen rám a pokryt pásem gumy. Ruce zakryty vatou smočenou v balzamujícím roztoku a pokryty gumičkami. Podstavec s rakví zdvižen do sarkofágu.

17. 2., čtvrtek, 10:00

Podstavec s rakví spuštěn [**do laboratoře*]. Na tělo oblečen stejnokroj, položena pokrývka. Okraje rakve zakryty rudým hedvábím a černým krepem. Pod ruce položeny [**pláty*] černé gumy. Oblečen límeček s kravatou. Podstavec s rakví zdvižen do sarkofágu.

18. 2., pátek, 10:00

Tělo pozorováno sklem sarkofágu. Obličej vydatně pokryt vláhou. Vlhkost rukou dobrá, rovnoměrná. Podstavec s rakví spuštěn [**do laboratoře*]. Provedeny úpravy uložení těla, oděvu a pokrývky. Podstavec s rakví zdvižen do sarkofágu. Započaty práce na osvětlení těla v sarkofágu.

19. 2., sobota, 10:00

Tělo pozorováno sklem sarkofágu. Obličej vydatně pokryt vláhou. Ruce dobře a rovnoměrně vlhké. Podstavec s rakví spuštěn do laboratoře. Zaznamenán ústup otoku rukou, v důsledku čehož se jasněji ukazuje reliéf na jejich hřbetě. Provedeny úpravy oděvu. Provedeno lehké ovlažení rukou. Podstavec s rakví zdvižen do sarkofágu.

20. 2., neděle, 17:00

[**běžné pozorování*]

21. 2., pondělí, 10:00

Tělo pozorováno sklem sarkofágu. Vlhkost obličeje značná. Ruce dobře a rovnoměrně pokryty vláhou. Podstavec s rakví spuštěn do laboratoře. Provedeny úpravy oděvu a uložení rukou. Podstavec s rakví zdvižen do sarkofágu.

22. 2., úterý, 10:00

[**běžné pozorování*]

23. 2., středa, 13:00

Tělo pozorováno sklem sarkofágu. Vlhkost obličeje se oproti předchozím dnům poněkud snížila a je nerovnoměrnější. Oblast čela je vydatně pokryta vláhou; levá tvář a lící kost jsou uspokojivě vlhké, s jednotlivými menšími a většími kapkami v oblasti lící kosti. Pravá polovina obličeje je vlhčí než levá a vlaha je rozprostřena poměrně rovnoměrně. Oblast nosu je dobře a rovnoměrně pokryta vláhou. Rty a brada uspokojivě vlhké. Ušní boltce jsou dobře vlhké. Ruce pokryty vláhou ve formě rovnoměrného tenkého povlaku. Pokračovala regulace osvětlení těla v sarkofágu.

24. 2., čtvrtek, 8:30

Tělo pozorováno sklem sarkofágu. V oblasti čela, lících kostí a na nose je vidět nadbytek vlhkosti v podobě malých i velkých kapek. Ruce dobře a rovnoměrně vlhké. Podstavec s rakví spuštěn do laboratoře. Nadbytečná vlhkost na obličejí odstraněna mulovými tampony. Tělo připraveno k vystavení. Podstavec s rakví zdvižen do sarkofágu.

V 18:00 navštívili Mauzoleum K. Gottwalda prezident Československé republiky A. Zápotocký, předseda vlády Československé republiky V. Široký, tajemník ÚV KSČ A. Novotný, náměstci předsedy vlády soudruzi Dolanský, Čepička, Kopecký, členové politbyra ÚV KSČ Šimůnek a Jankovcová. Spolu s nimi Mauzoleum navštívil velvyslanec SSSR v Československu N. P. Firjubin.

Dokument č. 2:

[*Dochoval se ve dvou obsahově téměř totožných exemplářích; na pravopisné odchylky druhého exempláře není v edici upozorněno; forma originálu zachována co nejdělejší]

[*titulní strana strojopisu]

MINISTERSTVO VNITRA

OBSAH:

1. PŘEDÁNÍ DOKUMENTAČNÍCH MATERIÁLŮ O BALZAMISACI
2. SMĚRNICE PRO ZAJIŠTĚNÍ DOKUMENTAČNÍCH MATERIÁLŮ A ZACHÁZENÍ S NIMI
3. NÁVRH NA SMLOUVU S PRACOVNÍKY MINISTERSTVA ZDRAVOTNICTVÍ

[*strana 1]

1. Dne 24. února 1955 o 15.00 hod. byly předány velvyslancem SSSR v Praze s. FIRJUBINEM dokumentační materiály o balzamisaci těla s. Klementa GOTTWALDA do rukou předsedy vlády republiky Československé s. Viliama ŠIROKÉHO.

Při předání materiálů byli přítomni:

sovětští specialisté s. USKOV, s.PAVLOV, s. DEBOV, s. KUZNĚCOV a s. SEDLOV,
českoslovenští specialisté s. VANĚČEK, s. KŘEČEK, s. VYMAZAL,
za ministerstvo vnitra s.plk. ČECH, s.kpt. LENERT.

Byly předány tyto materiály:

- a) ALBUM fotografií k protokolům o balzamisaci těla K.G. ze dne 22. června 1953.
- b) ALBUM fotografie *[*sic]* obličej a části *[*sic]* rukou K.G. z ledna a února 1955.
- c) PROTOKOL ministerstva zdravotnictví SSSR o balzamisaci těla K.G.
Počet stránek: 127 vázané v umělé kůži – psáno sovětským strojem (kopie).
- d) INSTRUKCE pro úkony *[*doplňujícího]* balzamování těla i pro metody dokončení balzamování *[*tzn. následné ošetřování]*. Ministerstvo zdravotnictví SSSR.
Počet stránek: 13 vázáno v umělé kůži (kopie).
- e) AKT o stavu těla K.G. (zápis)
Počet stránek: 21 obálka v hnědé barvě, podepsáni na ukončené straně sovětští specialisté s. USKOV, s.PAVLOV, s.KUZNĚCOV, s.DEBOV, s.SEDLOV a českoslovenští specialisté s.VANĚČEK, s.KŘEČEK, s.VYMAZAL.

[*strana 2]

- f) VĚDECKÉ práce o otázkách balzamování, ministerstvo zdravotnictví SSSR.
Počet stránek: 266 (kopie).
Návrh na zabezpečení dokumentů byl při předání předložen plk.ČEchem předsedovi vlády s. V.ŠIROKÉMU a jim *[*sic]* schválen.
Předsedou vlády s. ŠIROKÝM byly uvedené dokumenty předány k ochraně a k převozu zástupcům ministerstva vnitra.
Týž den byly dokumenty náčelníkem Mausolea uloženy v tresoru, zapečetěny a střeženy.
Dne 27.2.1955 byly materiály přeneseny z tresoru náčelníka Mausolea do tresoru v místnosti lékařů a tento zapečetěn.
Dne 28.2.1955 byla provedena evidence dokumentů za přítomnosti československých specialistů a náčelníka Mausolea.

[*strana 3]

2. SMĚRNICE PRO ZAJIŠTĚNÍ DOKUMENTAČNÍCH MATERIÁLŮ A ZACHÁZENÍ S NIMI.

Pancéřový tresor je opatřen dvěma dvoukřídlovými zámky, materiály jsou přímo uloženy v horní schránce tresoru, která je opatřena jednokřídlovým zámekem.

Jeden klíč od tresoru je uložen u náčelníka Mausolea kpt. Václava LENERTA, v době jeho nepřítomnosti je klíč u jeho zástupce por. Miroslava HUBKY.

Druhý klíč od tresoru (spodního zámku) má MUDr. VANĚČEK, v době jeho nepřítomnosti MUDr. KŘEČEK neb *[*o]* MUDr. VYMAZAL. Rovněž klíč od horní schránky (vnitřní) je v držení MUDr. VANĚČKA.

Tresor může být otevřen a uzavřen jen za přítomnosti dvou uvedených osob – náčelníka nebo zástupce Mausolea a jednoho z lékařů.

Duplikáty klíčů jsou uloženy u náměstka ministra vnitra s.plk.Karla KLÍMY.

Tresor musí být pečetěn uvnitř (schránka horního tresoru), rovněž tak zvenčí u hlavního zámku. Pečeť má znak čsl. republiky (malý znak) s arabskou číslicí 06 – 07 – 08, které byly dnem 28.2.1955 předány lékařům Mausolea.

Kovová pečetítka byla přidělena:

MUDr. VANĚČKOVÍ – 06 –

MUDr. KŘEČKOVÍ – 07 –

MUDr. VYMAZALOVÍ – 08 –

Dále jsou kovová pečetítka opatřena kroužkem a před číslem mají vyraženo písmeno „M“.

Proti požáru je prostor zabezpečen požárními hlásiči.

Velitelé směn ochrany Mausolea provádí periodické kontroly místnosti, kde je tresor umístěn a kontrolují pečet'.

[*strana 4]

Vnější ochrana objektu je zabezpečena.

S dokumentačním materiálem je nutno zacházeti jako s PŘÍSNĚ TAJNÝM, nesmí být dán do rukou jiným osobám, než které jsou k tomu určeny a obsah dokumentů nebo jakékoliv theoretické poznatky z nich nesmí být přenášeny na nepovolané osoby. Rovněž nesmí být prováděn jejich opis, třeba jen v poznámkách, ani trhány listy, fotografovány a pod. Při studiu nesmí být používáno žádných chemických prostředků, které by mohly poškodit dokumenty.

Lékařům je dovoleno studovat materiály jen v místnosti Mausolea, kde jsou dokumenty uloženy.

Není dovoleno přenášet dokumentační materiály o balzamisaci z budovy Mausolea ani z místnosti, kde jsou uloženy. V naléhavém případě budou materiály přenášeny jen za doprovodu dvou příslušníků MV a náčelníka Mausolea nebo jeho zástupce a pouze s písemným souhlasem náměstka ministra vnitra s.plk. KLÍMY.

[*strana 5]

3. NÁVRH SMLOUVY S PRACOVNÍKY MINISTERSTVA ZDRAVOTNICTVÍ MUDr. VANĚČKEM, MUDR. KŘEČKEM a MUDr. VYMAZALEM.

a) Lékaři, kteří budou pověřeni úkoly v Mausoleu, zůstávají nadále ve svém původním pracovním poměru:

Dr. VANĚČEK – Pathologický ústav – Praha – Karlov
(ministerstvo školství)

Dr. KŘEČEK – Biologický ústav – Praha – Dejvice
(Čsl.akademie věd)

Dr. VYMAZAL – Neurologické oddělení – Praha – Karlov
(aspirant ministerstva školství)

Mimo své stálé pracoviště budou pověřeni ÚV–KSC a vládou republiky Československé vykonáváním balzamisace těla soudruha Klementa GOTTWALDA podle dokumentů, které byly předány vládě republiky Československé vládou SSSR.

b) Lékaři mají tyto povinnosti:

Zodpovídají za udržování balzamisace a celkovou péči o bezvadný stav těla s.K.G.;

Jsou povinni neustále se zdokonalovat podle dokumentace i pokud jde o technické části Mausolea, které přímo souvisejí s péčí o stav těla s.K.G. (osvětlovací soustava, světelnost a klimatisační podmínky a pod.).

Jestliže si nebudou jisti, jak řešit některé problémy dokumentace, nebo když se vyskytnou vážné závady, které nemohou sami odstranit a jež by měly za následek ohrožení těla K.G., jsou povinni okamžitě [**druhý exemplář zde vkládá slova oznámit a*] upozornit na to vedení MV, aby včas byla vyžádána pomoc sovětských expertů.

Lékaři jsou povinni vyžadovat veškeré prostředky a předměty nutné k jejich úkonům prostřednictvím funkcionáře MV, t.j. náčelníka Mausolea. Zvláště lékařské a chemické prostředky nesmí používat ze svých normálních laboratoří, ale výlučně jen prostřednictvím funkcionáře MV a po důsledně provedené analýse čistoty a nezávadnosti.

[*strana 6]

Do míst laboratoře a sarkofágu nedovolí lékaři přístup nepovolaným osobám a to zejména při ošetřování těla. Úpravy, opravy a údržbu technického zařízení je nutno provádět vždy za přítomnosti nejméně jednoho z lékařů a příslušníků MV, jestliže je úkon prováděn osobou, která není pracovníkem Mausolea. Pečetění a odpečetění laboratoře provádí lékaři samostatně.

Lékařům jsou k dispozici pro jejich úkoly laborantky Mausolea, kterým dávají pokyny k provádění přípravných prací. V případě zvláštních požadavků se lékaři obracují na funkcionáře MV.

Veškeré poznatky theoretické a praktické, získané z dokumentů a jejich provádění jsou lékaři povinni udržovat v přísné tajnosti. Informování o nich mohou být jedině členové politického byra ÚV–KSC. Jestliže lékaři zjistí, že o jejich práci v Mausoleu se zajímají nepovolané osoby, jsou povinni uvědomit o tom neprodleně funkcionáře MV.

Lékaři jsou povinni upozornit vedení ministerstva vnitra na nedostatky nebo závady, zjištěné v objektu, včetně těch, které se týkají technického zařízení, po případě jeho doplnění.

Pro dodržování klimatisačních podmínek v klimatisovaných místnostech (teploty, vlhkosti, bezprašné prostředí) je povinností lékařů dávat příslušné pokyny dispečerům Mausolea.

c) K otevření Mausolea K.G. mimo stanovenou návštěvní dobu, i na pokyn politického byra ÚV–KSC je nutné svolení lékařů.

Lékaři mají právo pracovat v laboratoři [**druhý exemplář vynechává slovo laboratoři*] objektu č. 24 [**druhý exemplář vkládá slova v laboratoři*], aby si mohli ověřovat theoretické poznatky, potřebné pro jejich praktickou práci v Mausoleu. K výkonu prací v Mausoleu je jim přiděleno jedno motorové vozidlo z dopravních prostředků MV.

[*strana 7]

Lékaři mají právo se pohybovat ve všech prostorách objektu Mausolea a [**druhý exemplář vkládá předložku v*] objektu č.24, mimo strážnici VS.

d) Ministerstvo vnitra bude vyplácet lékařům měsíční odměnu v čisté výši 2.000,–Kčs a hradit veškeré náklady, související s jejich vědeckou činností v oboru balzamisace. Požadavky lékařů pro laboratoř v objektu č.24 budou povolovány se souhlasem vedení MV.

Ministerstvo vnitra je povinno splnit veškeré požadavky související s dokumentací o ošetřování těla soudruha Klementa GOTTWALDA.

Ministerstvo vnitra pověřuje MUDr. VANĚČKA funkcí vedoucího lékaře.

Úkolem vedoucího lékaře je řídit práce a zajišťovat ošetřování těla soudruha Klementa GOTTWALDA. Vzhledem k zodpovědnosti bude vedoucímu lékaři zvýšena měsíční odměna o 500,-Kčs (nezdanitelné).

[*vlastnoruční podpis]

Barák

[*rukou psaná poznámka]

Podepsaní s návrhem ve všech bodech souhlasí.

[*psáno rukou]

Lékaři:

[*vlastnoruční podpisy]

DrVaněček

DrKřeček

DrVymazal.

Min. vnitra
[*vlastnoruční podpisy]

plk Klíma Karel

pplk. Čech Josef

kpt. Lenert Václav

[*vlastnoruční podpisy a rukou psané datum]

DrLodin 24. I. 1956.

DrVacek 24. I. 1956.

[*na konci strany 6 druhého exempláře strojopisný podpis]

Barák v.r.

[*strana 7 druhého exempláře]

[*strojopisná poznámka]

Podepsaní s návrhem ve všech bodech souhlasí.

[*strojopisem]

Lékaři:

Dr. VANĚČEK v.r.

Dr. KŘEČEK v.r.

Dr. VYMAZAL v.r.

Ministerstvo vnitra:
plk.Karel Klíma v.r.
pplk. ČECH Josef v.r.

Za správnost:

[*vlastnoruční podpis]

Husáková

[*vlastnoruční podpis]

DrVaněček

DrKřeček

DrVymazal

[*rukou psaná poznámka a vlastnoruční podpisy]

M. V.

plk Klíma K

kpt Lenert Václav

[*vlastnoruční podpisy a rukou psané datum]

DrLodin 24. I. 1956.

DrVacek 24. I. 1956.

Archiv bezpečnostních složek, fond Vyříděné spisy sekretariátu ministra vnitra 1954–1960 (319), signatura 319-9-20, Mausoleum Kl. Gottwalda, zabezpečení orgány MV – zřízení, usnesení ÚV KSČ, rozsah prací a pod.: Předání dokumentačních materiálů.

Dodatek:

Dne 10. února 1955 byli jsme, t.j. Dr. Rudolf Vaněček, Dr. Jiří Křeček a Dr. Josef Vymazal, pověřeni péčí o tělo soudruha Klementa Gottwalda. Na tomto úkolu jsme začali pracovat pod vedením sovětských odborníků, kteří do té doby o tělo Klementa Gottwalda pečovali. Nejprve nás seznámili se závěrečnými operacemi doplňujícího balzamování, které v té době probíhalo. V konečné fázi této operace jsme se zúčastnili sepsání podrobného protokolu o stavu těla Klementa Gottwalda k této době.

24. února 1955 jsme byli přijati společně se sovětskými odborníky předsedou vlády soudruhem Viliamem Širokým za přítomnosti sovětského velvyslance soudruha M. *[*má být N.]* P. Firjubina. Převzali jsme zde sovětskou dokumentaci *[*...]*.

Na to jsme byli sovětskými odborníky instruováni o teoretickém podkladu a postupu balsamisace a o všech operacích nutných k průběžnému udržování těla Klementa Gottwalda a potřebných k přípravě těla pro vystavení.

Po instruktáži a prostudování převzatých sovětských materiálů jsme počali provádět všechny operace pod vedením soudruha I. S. Kuzněcova. Po jeho odjezdu, t.j. od 29. března 1955, provádíme průběžnou péči o tělo Klementa Gottwalda sami.

Stav viditelných částí těla Klementa Gottwalda je námi bez výjimky denně kontrolován. Až k dnešnímu dni jsme nepozorovali nepředvídaných a nežádoucích změn od stavu, který je zachycen v podrobném protokole, sepsaném sovětskými odborníky společně s námi při předávání těla Klementa Gottwalda do naší péče. [...]

V Praze, dne 9. I. 1956 [*vlastnoruční a strojopisné podpisy] Dr. Rudolf Vaněček, Dr. Jiří Křeček, Dr. Josef Vymazal, Dr. Zdeněk Lodin, Dr. Zdeněk Vacek

Archiv bezpečnostních složek, fond Sekretariát ministra vnitra (1948–1959) I. díl (A 2/1), inventární jednotka 942, Zpráva o provozu Mausolea Klementa Gottwalda: Přípis lékařů z 9. 1. 1956 (výňatky).

Дата — Часы		1955 год.
10. I.	17 ⁰⁰	<p>Ванна открыта. Произведен первый осмотр тела в ванне совместно с холмоблаускими специалистами в присутствии д-ров Ванечек, д-ра Крешек и д-ра Власова. Тело извлечено из ванны и помещено на катанку, покрытую шерстяной тканью.</p> <p>Произведен дополнительный осмотр тела (без покрывала со всех сторон). Произведено дополнительное фотозащитное облучение лица и фотозащитное облучение правой кисти.</p> <p>На температурное состояние тела левой кисти помещена ватка с раствором перкарбамида в целях дальнейшего смазывания окраски этого участка. В результате аппликации перкарбамидом появилась неравномерная окраска тела.</p> <p>Продолжено аппликация глаз.</p> <p>Через ранее сделанные в коже артерии катетером введено с левой стороны по 60 мл. раствора из ванны. Заметных изменений объема и цвета лица во время и после инъекции не наблюдалось. Уши хорошо проходимы сосуды и артерии между кистями (с обеих сторон). Тело погружено в ванну.</p> <p>Температура ванны 14,5°. Ванна закрыта.</p>
11. I.	10 ⁰⁰	<p>Ванна открыта. Тело извлечено на бинтованную катанку. Произведен осмотр тела. Усиление окраски температурного участка на тыльной стороне кисти после продолжения 10-й аппликации перкарбамидом мочевины значительно уменьшилась. Произведено фотозащитное облучение левой кисти.</p> <p>Составлены акты с описанием головы, совместно с холмоблаускими специалистами.</p> <p>Температура ванны 14°. Ванна закрыта.</p>
12. I.	10 ⁰⁰	<p>Ванна открыта. Тело извлечено на бинтованную катанку. Произведено измерение размера в лица передних предплечий.</p>

Obr. 6: První strana dokumentu č. 1. Zdroj: NA, f. 100/24, nezpracováno – mauzoleum, kniha č. 36.

Obr. 7: Fotografie Gottwaldova obličeje pořízená při zahájení doplňující balzamace 7. 1. 1955. Zdroj: NA, f. 100/24, nezpracováno – mauzoleum, fotoalbum od ledna–února 1955.

Summary

The topic of the present paper is the transfer of care for the embalmed body of Czechoslovak Communist leader Klement Gottwald from Soviet specialists to their Czechoslovak colleagues. Gottwald's body was being embalmed by experts from Moscow from mid-March until late October 1953. It was put on display in the National Memorial at Vítkov Hill in Prague in December of that year. The Soviets subsequently performed the regular control and minor treatment of the visible parts, as well as any larger work required to keep the corpse intact.

However, already in January 1954 a senior member of the Party apparatus, minister of national defence and Gottwald's son-in-law Alexej Čepička contemplated definitive arrangements for long-term care of the leader's cadaver. As a result, it was made sure that the stay of Soviet embalmers in the mausoleum was prolonged until final decision was taken. The Soviet government was officially asked in June 1954 to grant two embalmers permission to stay in Prague for good.

Yet, Moscow preferred to entrust Czechoslovak specialists with the care for the body. The handover together with the transfer of all necessary knowledge and documentation took place in February 1955, when a Czech pathologist, physiologist-biochemist, and neurologist participated in the "additional embalming" which was at that time being performed by a group of Soviet physicians.

After theoretical and practical instruction, the body and documents were officially entrusted to the Czechs by Soviet

Obr. 8: Záběr hřbetu levé ruky, který sovětští balzamovači pořídili 11. 2. 1955. Zdroj: NA, f. 100/24, nezpracováno – mauzoleum, fotoalbum od ledna–února 1955.

ambassador on the eve of the 7th anniversary of the Communist takeover in 1948. Later in 1955 the three physicians were joined by additional two. All of them, each year and a half joined by the Soviets coming to perform the "additional embalming", made sure that Gottwald's corpse remained in perfect condition until the spring of 1962 when the mausoleum was closed for political reasons and the body cremated. The topic is scrutinized on the basis of numerous documents from the archives of Czechoslovak political and security agencies, most of which have never been utilized before.

All Czech doctors in charge of the body's preservation were respected specialists who apart from fulfilling this secret duty worked in medical and academic institutions and made important contributions to their fields of research. Besides the clear advantage of an additional and substantial income, their work in the mausoleum was not beneficial to them in terms of knowledge or career advancement. This is shown in the brief curricula vitae offered in this article and based on materials from the archives of Charles University and Czechoslovak Academy of Sciences, as well as on personal testimonies of some of the doctors.

The paper concludes with an edition of selected records of the "additional embalming" of February 1955 in which the Czechs took part and which culminated with the handover of the body on 24 February. The exact date and details of the handover, as well as conditions for future care of the body, are minutely described in a document from the archive of the former Ministry of the Interior which is also edited herein.

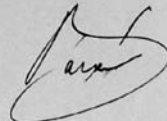
Lékaři mají právo se pohybovat ve všech prostorách objektu Mausolea a objektu č.24, mimo strážnici VS.

d) Ministerstvo vnitra bude vyplácet lékařům měsíční odměnu v čisté výši 2.000,-Kčs a hradit veškeré náklady, související s jejich vědeckou činností v oboru balzamisace. Požadavky lékařů pro laboratoř v objektu č.24 budou povolovány se souhlasem vedení MV.

Ministerstvo vnitra je povinno splniti veškeré požadavky související s dokumentací o ošetřování těla soudruha Klementa GOTTWALDA.

Ministerstvo vnitra pověřuje MUDr. VANĚČKA funkcí vedoucího lékaře.

Úkolem vedoucího lékaře je řídit práce a zajišťovat ošetřování těla soudruha Klementa GOTTWALDA. Vzhledem k zodpovědnosti bude vedoucímu lékaři zvýšena měsíční odměna o 500,-Kčs (nezdanitelné).

*Poslední strana s měnkem ve všech kódech
soutlaní.*

Lékaři:

Stavura

Skutek

Stymoral.

Moain

24. I. 1956.

Stauk

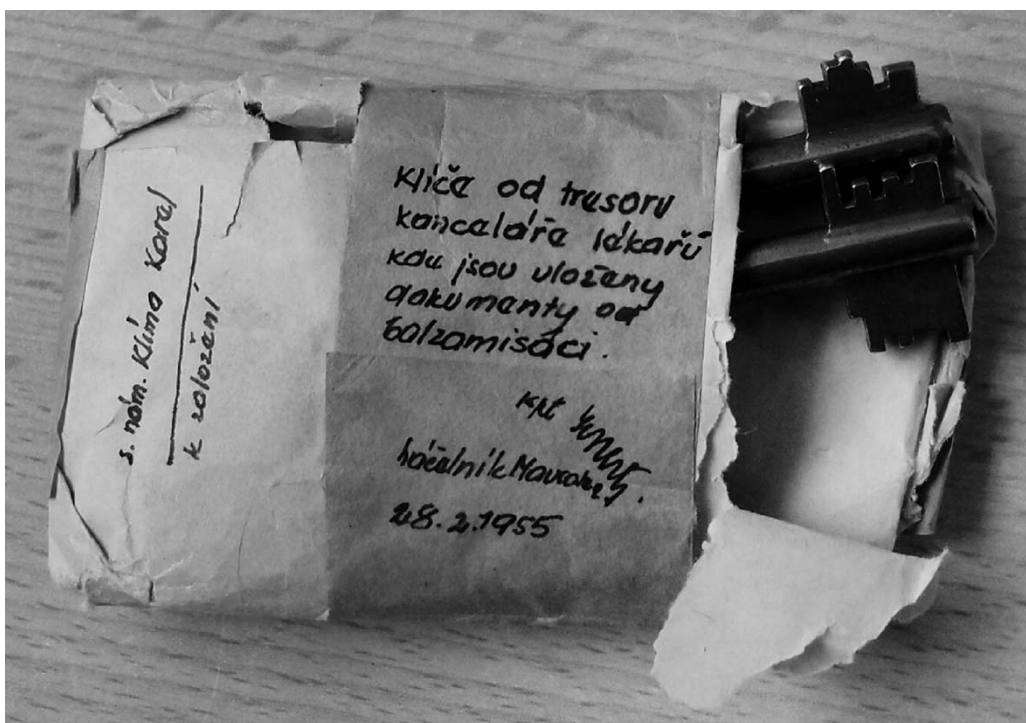
24. I. 1956.

Min. vnitra

*Jak Křivina Karel
ppk. pl. Jozef
kpt. Jozef Vojtov*

Obr. 9: Poslední strana prvního exempláře dokumentu č. 2. Zdroj: ABS, f. 319, sig. 319-9-20.

Obr. 10: Duplikáty klíčů od trezoru v místnosti lékaře. Zdroj: ABS, f. 319, sig. 319-9-20.

Obr. 11: Otisk pečítka přiděleného J. Křečkovi. Zdroj: archiv J. Křečka.